

Badania zwiadowcze w Białobokach pow. Przeworsk

Stanowisko archeologiczne w Białobokach położone jest na dziewiątym kilometrze (dokładnie 8,2 km) drogi lokalnej wiodącej od drogi głównej Przemyśl — Kraków w kierunku Gaci, Markowej do Łańcuta. Obok stanowiska, po lewej stronie drogi znajdują się garaże Kółka Rolniczego w Białobokach.

Stanowisko to zostało odkryte przez Tadeusza Aksamita wiosną 1966 r. Zauważono wówczas po prawej stronie w/w drogi lokalnej w skarpie przydrożnej ciemne plamy na tle glinistego calca. W jednym z tych zaciemnień znaleziono kilka ułamków naczyń z okresu wpływów rzymskich.

Również ciemne plamy na tle żółtego calca zauważył odkrywca na terenie garaży Kółka Rolniczego w pionowo ściętej, wysokiej na kilka metrów ścianie, na granicy z wyeksploatowanym terenem, zajętym obecnie przez budynki garaży.

Postanowiono w zespole archeologów ośrodka rzeszowskiego, że odsłonięte przez budowę drogi i częściowo zniszczone obiekty archeologiczne zostaną narysowane, a teren obok garaży częściowo wyeksplorowany w miejscu przeznaczonym przez zarząd Kółka Rolniczego na wykopanie dołu pod piwnicę.

Skarpa przy drodze

Odczyszczono z darni skarpe długości 141 m. Profil jest ukośny, z odchyleniem od pionu około 40°. Wykonanie profilu pionowego było niemożliwe, doprowadziłoby do zniszczenia skarpy.

Pod dwudziestocentymetrową warstwą humusu zalegała warstwa ciemnoszarej ziemi miąższości od 30 do 70 cm, a co kilka metrów w nieregularnych odstępach uwidoczniło się dwadzieścia wgłębień również ciemnoszarego koloru (być może jamy) sięgających do głębokości ok. 1,5 m. Ich szerokość wahała się w granicach od 1 do 4 m. Jamy te łączyły się z warstwą górną lub też występowały niżej zupełnie oderwane, na tle gliniastego calca. Ich konsystencja była krucha, mało spoista. Żadnego materiału archeologicznego nie udało się uzyskać. Jedynie w odczyszczonym profilu stwierdzono kilka niewielkich grudek polepy.

Teren przy garażach Kółka Rolniczego

W odległości 9,40 m od rogu północno-wschodniego i 11,30 m od rogu południowo-wschodniego (w kierunku wschodnim) budynku garaży Kółka Rolniczego, znajduje się kilkumetrowa, pionowo ścięta ściana żółtego lessu, w której widoczne są jamy, których wypełnisko stanowi bardzo czarna ziemia. Są one w znacznej mierze zniszczone przez eksploatację gliny. Profil ściany został uwzględniony w dokumentacji, a resztki dwóch widocznych jam przebadane.

Narysowano 39,5 m b. ściany - pod darnią zalegała 15 cm warstwa gruzu ceglanego (pozostałość po istniejącej tu dawniej cegielni), pod nią około 30 cm warstwa ciemnobrunatna (kulturowa?).

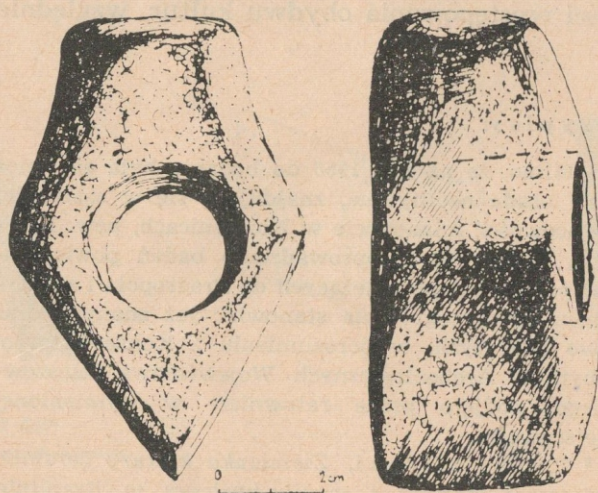
Jama nr 1 długości 2 m, zachowanej szerokości 1,5 m wciną się w całość na głęb. 45 cm. Jej profil jest w przybliżeniu cylindryczny, w dolnych partiach jama nie jest jednolicie zabarwiona. Zewnętrzne boczne części jej profilu przekładane są warstwami ciemno-żółtej gliny. Dno prawie płaskie. W wypełnisku jamy, w górnych partiach natrafiono na kilka brył skały wapiennej koloru białego. Żadnego materiału archeologicznego nie stwierdzono.

Jama nr 2 nie posiadała wyraźnego zarysu, była rozwleczone, jej długość wynosiła 4 m, miąższość 30—40 cm. Zalegała pod 15 cm warstwą gruzu ceglanego, pod którą znajdowała się 40 cm warstwa kulturowa, koloru ciemnobrązowego, niżej pas czarnej, silnie zbitej ziemi (jama), poniżej jamy wystąpiły wężkowate pasemka naprzemian żółtej i ciemnobrunatnej gliny.

Oprócz kilku drobnych węgielków drzewnych i jednej grudki polepy nie uzyskano żadnego materiału archeologicznego w jamie nr 2.

W profilu ściany przy garażach zarysowało się jeszcze kilka czarnych plam, kształtu owalnego, których nie badano.

Brak materiału archeologicznego nie pozwala na wysuwanie żadnych wniosków odnośnie chronologii i funkcji stanowiska. Jedynie ofiarowany przez Kazimierza Benbena zamieszkałego w Białobokach toporek kamienny, znaleziony przez ojca ofiarodawcy podczas wybierania gliny w miejscu, gdzie dziś usytuowany jest niniejszy budynek garażowy Kółka Rolniczego (w pobliżu rogu północno-wschodniego tego bu-

Ryc. 1. Białoboki pow. Przeworsk. Toporek kamienny.

Rys. B. Sierżęga

dynku) może przemawiać za używaniem tego stanowiska w młodszej epoce kamiennej.

Wspomniany toporek wykonany z diabazu w kształcie pięcioboku z lekko zaokrąglonymi kątami (w rzucie poziomym). Topór posiada krawędzie lekko zaokrąglone, ostrze symetryczne, lekko łukowate, powierzchnię wyszlifowaną, barwy szaro-czarnej. Obuch owalny, wyodrębniony, spracowany, otwór stożkowaty. Wymiary: dł. 9,2 cm, szer. ostrza 3,4 cm, średnica otworu 2,9 i 2,5 cm (Ryc. 1). Wg informacji ofiarodawcy znaleziono oprócz toporka naczynie gliniane, które uległo zniszczeniu.

Ponadto w czasie badań powierzchniowych przeprowadzonych w pobliżu badanego stanowiska (w stronę południową), na sąsiednich polach przeznaczonych pod budowę Spółdzielni Mleczarskiej natrafiono na ułamki naczyń neolitycznych.

Badania prowadzono w okresie od 28 VII do 13 VIII 1966 r. Kierowała nimi autorka sprawozdania, przy współpracy rysowniczkii Ewy Barłowskiej, studentki II roku filologii polskiej WSP w Krakowie. Prace konsultował prof. dr Rudolf Jamka. Dokumentacja i materiały znajdują się w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie.

Jacek Rydzewski

Sprawozdanie z badań ratowniczych na osadzie kultury łużyckiej i stanowisku neolitycznym w Grębowie pow. Tarnobrzeg

W dniach 3—12 listopada 1966 roku przeprowadzono z ramienia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Archeologicznych w Rzeszowie badania ratownicze na stanowisku 4 (osada kultury łużyckiej)¹ i stanowisku 5 (bliżej nieokreślone stanowisko neolityczne) w Grębowie pow. Tarnobrzeg.

Stanowisko 4

Lokalizacja: Miejsce zwane „Wąsose”. Stanowisko leży ok. 3 km od centrum Grębowa, przy drodze polnej do Zabrznia Górnego. Znajduje się ono na polu ob. St. Górza po lewej stronie drogi, około 40 m na południowy zachód od rozwidlenia drogi otoczonego jedynymi w tym miejscu dębami.

Omawiane stanowisko znane jest dzięki nauczycielowi z Liceum Ogólnokształcącego w Grębowie, mgr J. Sokołowi, który zawiadomił Muzeum w Rzeszowie o wyoraniu przez ob. Górza popielnicy ze spalonymi kośćmi. Badania niniejsze miały na celu sprawdzenie tej wiadomości. Badaniami objęto powierzchnię 1 ara. Wbrew przypuszczeniom opartym na relacji mgr Sokoła, nie natrafiono na cmentarzysko. Wystąpiła natomiast luźno duża ilość skorup kultury łużyckiej, znajdujących się głównie na głębokości 0—40 cm. Nie zaobserwowano żadnych śladów warstwy kulturowej, jam ani zespołów grobowych; wydzielone dwa skupiska skorup również wydają się wątpliwe. Materiał archeologiczny był w dużym stopniu zniszczony i znacznie przemieszany.

Skorupy wykonane były z dobrze schudzonej gliny z dużą domieszką miki, dobrze wypalone, barwy żółto-ceglastej. Oprócz skorup wystąpiły

również nieliczne fragmenty polepy i węgiel drzewny. Skorupy pochodzą głównie z naczyń jajowatych, często z listwą plastyczną zaopatrzoną w dołki palcowe. W zespole znajdują się też nieliczne fragmenty naczyń dwustożkowatych oraz fragment czerpaka. Nieliczne skorupy ornamentowane, na tle całego zespołu wyraźnie wskazują na jego przynależność do grupy tarnobrzelskiej kultury łużyckiej. Datowanie zespołu jest utrudnione ze względu na brak wyznaczników chronologicznych. W świetle dotychczasowych obserwacji można umieścić go na przełomie V okresu epoki brązu i okresu halsztackiego. Pomimo niepewnego charakteru stanowiska, spowodowanego brakiem zespołów zwartych, należy uznać je za stanowisko osadowe, głównie na podstawie rodzaju materiału i jego rozmieszczenia.

Stanowisko 5

Lokalizacja: Stanowisko 5 leży na wydmy piaszczystej, zwanej „Za Przychodem”, służącej jako piaskownia. Wydma ta graniczy od północy z młodym lasem sosnowym, od wschodu z łąkami zwanymi „Biel”. Całość leży w odległości ok. 500 m na północ od szosy do Tarnobrzegu i ok. 1 km na zachód od przysiółka Grębowa zwanego „Kąt”.

Badania objęły powierzchnię 1 ara. W wyniku eksploracji uzyskano ubogi materiał krzemieniny datowany na neolit². Spośród wyrobów na uwagę zasługuje rylec klinowaty, jako jedyne narzędzie w zespole. Pozostałe zabytki to rdzeń, zatepiec, wióry i odłupki z surowca świeciechowskiego.

Przypisy:

¹ Materiał z tego stanowiska zebrany w latach poprzednich był publikowany przez A. Szalapatę, por. A. Szalapatę, *Zabytki archeologiczne uzyskane przez Muzeum w Rzeszowie w latach 1964—1965*,

Sprawozdanie Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za rok 1965, Rzeszów 1966, s. 134—135.

² Materiał ten został sklasyfikowany przez B. Gintera, za co składam Mu podziękowanie.